

Onderzoek naar de beleving van overlast in Leuven

ANNE GROENEN EN
JOHAN GOETHALS*

De bestrijding van overlast en buurtcriminaliteit vormde één van de prioriteiten in de kadernota van 2004 van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken¹. Onder meer onder vorm van gemeentelijke administratieve sancties, politieke actieplannen en buurtgerichte welzijnsprojecten werden reeds belangrijke initiatieven genomen om de overlastproblematiek beheersbaar te maken. Een integrale aanpak van overlast dient gebaseerd te zijn op een eenduidige visie op overlast. Hieromtrent bestaat echter veel controverse. Juristen en sociale wetenschappers verschillen in hun invulling van het begrip, en beleids mensen en praktijkwerkers hanteren uiteenlopende omschrijvingen. Gemeenschappelijk aan alle definities van overlast is evenwel het aspect "beleving": er is sprake van overlast als gedragingen, die zich afspelen in het maatschappelijk leven, door de betrokkenen als storend worden ervaren.

Om een beter inzicht te verwerven in de vraag welke gedragingen als storend worden ervaren, werd in Leuven een belevingsonderzoek uitgevoerd. Door middel van een survey werd bij bewoners en studenten in een aantal geselecteerde woonwijken gepeild naar de perceptie en ernstappreciatie van verschillende vormen van overlast, en naar de ervaring met de aanpak van deze overlast door de politie. Een onderscheid werd dus gemaakt tussen studenten en bewoners, omdat beide groepen op een andere wijze participeren aan het maatschappelijk leven tijdens het academiejaar, en omdat vermoed kan worden dat beide groepen grondig zullen verschillen in hun perceptie. Verder werd via semi-structureerde interviews ook de visie bestudeerd van personen die professioneel of in hun vrije tijd actief zijn rond de overlastproblematiek. Deze bevraging van sleutelfiguren moet leiden tot een beter begrijpen van de geuite meningen m.b.t. de aard, de ernst en het (gewenste) beleid.

1. DEFINITIES VAN OVERLAST

Zowel in de juridische als in de gedragswetenschappelijke literatuur zijn er verschillende definities van overlast beschikbaar. Zeer algemeen kan worden gesteld dat overlast ontstaat daar waar we in het maatschappelijk samenleven geconfronteerd worden met situaties waarvan we liever verschoond blijven, of anders geformuleerd: "*het betreft inbreuken op heersende waarden en normen*"². Vanuit de juridische invalshoek wordt een onderscheid gemaakt tussen *openbare overlast* en *inbreuk op de open-*

* Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, K.U.Leuven.

¹ MINISTER VAN JUSTITIE EN MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN, *Kadernota Integrale Veiligheid*, 30-31 maart 2004, 81-84.

² R. LAGRANGE, K. FERRARO en M. SUPANCIC, "Perceived risk and fear of crime: role of social and physical incivilities", *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1992, 311-334; R.J. SAMPSON en S.W. RAU-DEBUSH, "Systematic social observation of public spaces: a new look at disorder in neighbourhoods", *American Journal of Sociology*, 1999, 603-651; J.B. ROBINSON, B.A., LAWTON, R.B. TAYLOR en D.D. PERKINS, "Multilevel longitudinal impacts of incivilities: fear of crime, expected safety and block satisfaction", *Journal of Quantitative Criminology*, 2003, 237-274.

*bare rust. Openbare overlast heeft betrekking op voornamelijk individuele, materiële gedragingen die het harmonieuze verloop van de menselijke activiteiten kunnen verstoren en de levenskwaliteit van de inwoners van een gemeente, een wijk, een straat, kunnen beperken op een manier die de normale druk van het leven overschrijdt.*³ Concrete voorbeelden zijn het gebruik van grasmachines en zaagmachines op zondag, het buitenzetten van vuilniszakken op de verkeerde dag en het opzettelijk aanrichten van schade aan planten in openbare parken en plantsoenen. *Inbreuken op de openbare rust zijn vechtpartijen en twisten met volkstoeloop op straat, tumult verwekt in plaatsen van openbare vergadering, nachtgerucht en nachtelijke samenscholingen die de rust van de inwoners verstoren.*⁴ Bij openbare overlast gaat het vooral om materiële handelingen door één of enkele personen, terwijl bij inbreuken op de openbare rust de nadruk ligt op menselijke communicatie of vechtpartijen in groep.

Vanuit een gedragswetenschappelijke invalshoek wordt een onderscheid gemaakt tussen fysieke en sociale overlast⁵. *Fysieke overlast* wordt algemeen omschreven als een "wanordelijke omgeving" en kan verder worden onderverdeeld in geluidshinder, vandalisme en sluikstorten. *Sociale overlast* heeft betrekking op "onaangepast gedrag in de sociale context", en belangrijke deelvormen zijn uitgaansoverlast, rondhangende jongeren en burenc conflicten⁶. Bij fysieke overlast is er sprake van ergernis ten gevolge van een materieel gedrag, terwijl het bij sociale overlast gaat over een ergernis die ontstaat tijdens een interactie tussen personen. Indien hieraan toegevoegd wordt of de overlast wordt veroorzaakt door gedragingen van een individu dan wel van een groep, worden ook de elementen van de juridische indeling opgenomen. Al deze elementen kunnen worden geïntegreerd in een werkbare definitie, waarbij een aantal concrete gedragingen als overlast worden bestempeld als de betrokkene ze als storend ervaart. Deze definitie werd gehanteerd in het hier voorgestelde belevingsonderzoek. In onderstaande figuur worden deze elementen schematisch voorgesteld.

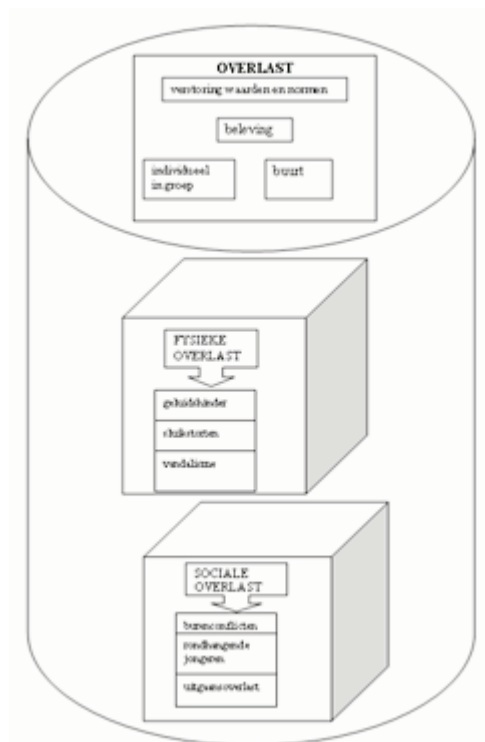
³ M.O. 2 mei 2001 OOP 30 aangaande uitvoering van de gemeentelijke administratieve sancties, B.S. 23 mei 2001.

⁴ Art. 135 §2 tweede lid M.O. 29 mei 1997 over de relatie tussen de burgemeester en de rijkswachter, B.S. 6 juni 1997.

⁵ R. LAGRANGE, K. FERRARO en M. SUPARNICS, l.c., 311-334.

⁶ *Ibid.*, 311-334.

FIGUUR: EEN WERKBARE DEFINITIE VAN OVERLAST

2. EEN ONDERZOEK NAAR DE BELEVING VAN OVERLAST

Het hier voorgestelde onderzoek focust niet in de eerste plaats op de aard en de omvang van het overlastfenomeen in de stad Leuven, doch eerder op de wijze waarop inwoners en studenten deze overlast beleven. De diversiteit aan definities en de verschillende hoedanigheden waaronder het fenomeen overlast zich kan manifesteren, maken immers duidelijk dat voor verder onderzoek en voor de ontwikkeling van een degelijk beleid dient uitgegaan te worden van de ervaring en beleving van overlast door de inwoners. De doelstelling van het huidige onderzoek was dan ook te peilen hoe inwoners en studenten verschillende vormen van overlast ervaren en beleven en hoe zij de werking van de politie ter zake percipiëren. Aanvullend werd ook de visie van beleidsmensen en praktijkwerkers bevestigd.

Waar de aard en de omvang van het overlastfenomeen via politieke statistieken gedeeltelijk in kaart kunnen worden gebracht, zij het dat dergelijke cijfers te kampen hebben met validiteits- en betrouwbaarheidsproblemen (onder meer de gehanteerde definitie van overlast en de registratiepolitiek oefenen een belangrijke invloed uit op de wijze waarop gemelde feiten worden gekwalificeerd in de politieke databanken⁷), kan de ernst van de problemen minder goed of zelfs niet uit deze registraties worden afgeleid.

⁷ A. GROENEN, W. GEENS & G. VERVAEKE, "Criminaliteitsanalyse. Voorwaarden voor een betrouwbare toepassing (deel 1)", *Politiejournaal-Politieofficier*, 2004, afl. 4, 4-7.

Geopteerd werd daarom voor een survey-onderzoek in verschillende woonwijken binnen de stad Leuven. In functie van de omvang van de overlast (gebaseerd op politieke meldingscijfers) werden zes Nis-sectoren geselecteerd, respectievelijk twee sectoren met een hoog, twee met een middelmatig en twee met een laag aantal meldingen van overlast. Op basis van het aantal meldingen werden de zes sectoren gegroepeerd in drie zones. De zone met het hoogst aantal meldingen situeert zich in het drukke stadscentrum van Leuven, de twee andere zones situeren zich in de meer rustige deelgemeenten. Per zone werden vervolgens onder vorm van een systematische steekproef 100 woningen geselecteerd. Op die manier werd een geschat percentage van 15% van het aantal bewoners en studenten uit elke zone bevraagd. Volgende onderzoeksvragen dienden als basis voor de survey:

1. Welke vormen van overlast ervaren inwoners en studenten uit de drie zones tijdens het kalenderjaar 2004?
2. Hoe beoordelen inwoners en studenten uit de drie zones verschillende vormen van overlast naar ernst?
3. In welke mate melden de inwoners en studenten deze vormen van overlast, en hoe beoordelen zij het optreden van de politie terzake?
4. Welke factoren bepalen de ernstappreciatie van de verschillende vormen van overlast?

De respondenten werd gevraagd in hoeverre zij in het kalenderjaar 2004 geconfronteerd zijn geworden met verschillende vormen van overlast, met name met "hangjongeren en uitgaansoverlast", "burenconflicten", "geluidshinder", "vandalisme" en "sluikstorten". Per type overlast werden verschillende gebeurtenissen voorgelegd die zich kunnen afspelen in de buurt waar de respondent woont of verblijft. Aan de hand van een vijfpuntenschaal (van nooit tot erg dikwijls) werd naar de ervaring gepeild en aan de hand van een tweede vijfpuntenschaal (van storend tot erg storend) naar de ernstappreciatie. Ook werd gepeild naar risicotijdstippen en werden er vragen gesteld naar de tevredenheid over het politieoptreden, zowel naar aanleiding van een concrete situatie van overlast als in het algemeen.

Om de bevindingen verder te kunnen uitdiepen werden interviews afgenomen van een aantal personen die beroepsmatig of in hun vrije tijd actief zijn rond de overlastproblematiek. In overleg met de politie werd beslist om de bevraging te richten naar wijkinspecteurs, wijkmanagers, beleidsmedewerkers, jeugdwerkers, stadswachten en vertegenwoordigers van buurtverenigingen.

In totaal werden 26 personen geïnterviewd: 18 personen die beroepsmatig actief zijn in de zes wijken en 8 personen die beroepsmatig actief zijn over heel het grondgebied. Ongeveer de helft van de geïnterviewden werkte voor de politiediensten, de andere helft niet, zodat ook kon worden gepeild naar het verschil in visie naargelang de beroepssituatie. De thema's in de topiclijst voor deze semi-gestructureerde interviews hadden betrekking op de omschrijving van overlast (algemeen en verschillende deelvormen), de kenmerken van de verschillende deelvormen, de ernstappreciatie, de meldingsbereidheid, de huidige aanpak en de gewenste aanpak.

In dit artikel wordt gefocust op de ernstappreciatie van bewoners en studenten, en op de probleeminnschatting van de sleutelfiguren.

3. PERCEPTIE VAN OVERLAST

In de survey werd uitgegaan van de hoger beschreven definitie van overlast. De sleutelfiguren werd gevraagd het begrip overlast te omschrijven. De interviews bevestigden de heterogeniteit binnen de definities van overlast. De meeste geïnterviewden bestempelen overlast als een verzamelnaam voor diverse fenomenen, zoals bijvoorbeeld geluidshinder, burenruzies, wildplassen of overlast door verkeer. *"Voor mij is overlast heel ruim, dat kan sluikstorten zijn maar even goed nachtlawaai".* Ook wijzen meerdere geïnterviewden er expliciet op dat overlast een subjectief gegeven is. Dit impliceert dat overlast in het algemeen wordt gezien als storend, hinderlijk gedrag, maar dat de individuele perceptie en tolerantiegrens van een persoon bepalen wanneer gedrag als overlast wordt ervaren. *"Overlast is alleszins iets subjectief. En, het moet andere mensen storen. Dus ge hebt overlast wanneer sommige mensen zich gestoord voelen."* Daarnaast koppelen sommige geïnterviewden overlast aan stress. *"Overlast is als burens stress krijgen door het gedrag van de andere burens, dat vind ik overlast. Het is waar de burens hinder van ondervinden, waar men een zekere frustratie ten opzichte ervan kweekt."*

De vergelijking van de perceptie van geïnterviewden met een politionele achtergrond en andere geïnterviewden leert dat personen met een politionele achtergrond doorgaans verwijzen naar de definitie van overlast die in de gemeentelijke werkgroep inzake overlast werd geformuleerd, namelijk naar overlast *"als alles wat het maatschappelijk leven verstoort"*.

Verder linken de geïnterviewden verschillende overlastvormen regelmatig aan elkaar. Zo worden de fenomenen "hangjongeren" en "uitgaansoverlast" vaak aan elkaar gekoppeld. Ook in de survey werden verschillende deelvormen van hangjongeren en uitgaansoverlast samen bevraagd. Het gaat er in essentie steeds om dat specifieke gedragingen door bepaalde personen als storend worden ervaren, zonder dat hierbij altijd kan worden gezegd om welk fenomeen het precies gaat. Opvallend is tot slot dat de geïnterviewden het moeilijk vonden om uitspraken te doen over de omvang, aard en kenmerken van overlastfenomenen, ongeacht hun professionele achtergrond. Het subjectieve element van wat precies overlast is, speelt hierin uiteraard een belangrijke rol.

Zowel in de enquête bij bewoners en studenten als in de interviews bij sleutelfiguren werd gepeild naar de ernstappreciatie van de verschillende deelvormen van sociale en fysieke overlast. In punt 4 en 5 worden achtereenvolgens de resultaten besproken van de beleving van de ernst van sociale en fysieke overlast. Hierbij worden de belangrijkste bevindingen weergegeven, onder meer de percepties naar zones en naar achtergrond van de respondenten of naar de beroepssituatie van de sleutelfiguren.

4. DE APPRECIATIE VAN DE ERNST VAN SOCIALE OVERLAST

Aan de bewoners en studenten werd gevraagd aan te geven op een schaal van helemaal niet storend tot erg storend (helemaal niet storend, weinig storend, neutraal, nogal storend, erg storend) in hoeverre zij zes vormen van uitgaansoverlast en hangjongeren en acht vormen van burenconflicten als storend ervaren. In onderstaande tabel worden de gemiddelde ernstscores (minimum 0, maximum 4) weergegeven voor verschillende subtypes van overlast, opgesplitst naar bewoners en studenten per zone.

TABEL 1. ERNSTSCORES VAN DE VERSCHILLENDE SUBTYPES VAN SOCIALE OVERLAST

	zone 1		zone 2		zone 3	
	bew.	stud.	bew.	stud.	bew.	stud.
<i>uitgaansoverlast</i>						
Rondhangen in groep op straat*	1.83	1.49	1.36	1.54	1.77	1.12*
Geluidshinder door feestgangers*	2.68	2.44	2.14	2.50	2.41	2.44
Geluidshinder door cafés	2.57	2.11*	2.30	2.48	2.65	2.25
Urineren/braken door feestgangers	3.33	2.92*	3.08	3.35	3.29	3.29
Vechtpartijen tussen feestgangers	2.88	3.14	3.08	3.26	3.30	3.65
Lastigvallen door feestgangers	3.04	3.25*	2.99	3.30	3.29	3.50
<i>burenconflicten</i>						
Geluidshinder muziek van burenen*	1.54	2.14*	1.66	2.13	1.99	2.12
Luidruchtig praten burenen*	1.41	2.29*	1.66	2.45*	2.16	2.19
Geluidshinder werkzaamheden burenen*	1.41	2.43*	1.56	2.68*	1.83	2.50*
Geluidshinder huis- en tuindieren*	.72	1.38*	1.26	1.74	1.58	2.20*
Beschadigingen aan woning*	1.90	2.81*	2.57	3.38*	2.80	3.20
Beschadiging aan tuin*	1.56	2.64*	2.50	3.14*	2.79	3.00
Deponeren afval door burenen*	2.12	2.94*	2.79	3.33	2.97	3.20
Hinderlijk parkeren door burenen*	1.71	2.26*	2.41	2.77	2.50	2.27

*p<.05

Uit tabel 1 kan worden afgeleid dat zowel bewoners als studenten urineren/braken door feestgangers, lastiggevallen worden door feestgangers en vechtpartijen door feestgangers de meest storende vormen van *uitgaansoverlast* vinden, en het rondhangen in groep op straat de minst hinderlijke vorm. Dit geldt voor de drie zones, wat suggereert dat de ernstappreciatie niet (enkel) wordt bepaald door de ervaringen met dit soort overlast⁸. Tussen studenten en residenten wordt eerder weinig verschil in ernstappreciatie teruggevonden. Studenten blijken minder zwaar te tillen aan bepaalde vormen van uitgaansoverlast (geluidshinder door cafés, urineren en braken (zone 1: uitgaanszone), en rondhangen in groep op straat (zone 3: rustige woonbuurt).

De interviews bevestigen grotendeels deze bevindingen, althans wat betreft zone 1. Zo bevestigen de sleutelfiguren dat uitgaansoverlast een ernstig probleem vormt in zone 1. Een deel van de bewoners zou daarom zelfs wegtrekken uit het stadscentrum. Verder schatten ook de sleutelfiguren het fenomeen "hangjongeren" als minder ernstig in. Zij koppelen uitgaansoverlast aan het studentenleven. Enerzijds hoort dit fenomeen bij het studentenleven, maar anderzijds worden de nachtelijke escapades van de studenten niet op prijs gesteld, zoals blijkt uit het volgende citaat met een sleutelfiguur.

⁸ Via een regressieanalyse waarin de invloed van de frequentie van voorkomen, opleidingsniveau, leeftijd, geslacht, het hebben van kinderen, samenlevingsverband, beroepsactiviteit, en tijd woonachtig in de buurt op de ernstevaluatie werd nagegaan, bleek het opleidingsniveau de belangrijkste voorspeller (maximaal hoger secundair onderwijs $\beta = .26$, $p < .001$ en hoger onderwijs $\beta = .42$, $p < .001$), gevolgd door het samenlevingsverband (samenwonen: $\beta = .16$, $p < .001$). De frequentie waarmee deze vorm van overlast werd ervaren hing minder sterk samen met de ernstinschatting ($\beta = .12$, $p < .05$).

"Weinig uitgaansoverlast op de Oude Markt? Aangezien er op de oude markt weinig mensen wonen, ligt dat daaraan en ook het feit dat er geen auto's staan." Er wonen geen bewoners meer, ze zijn allemaal gaan lopen. Waarom? Omdat er veel overlast was, dat is een vicieuze cirkel, waar begint het en waar eindigt het? In de Tiensestraat zou zich hetzelfde patroon voltrekken als daar niks hadden tegen gedaan en zullen doen. Ook in de Naamsestraat zijn de mensen weggevlucht. Ze zullen wegtrekken uit Leuven als de situatie niet verandert en dan hebt ge een probleem. Ze worden het beu en dat is de fase die ge hebt voordat ze de stad verlaten, daar moeten wij net ingrijpen."

De geïnterviewden uit de andere zones hadden het moeilijk om een inschatting te geven van de ernstappreciatie van uitgaansoverlast, aangezien dit in die zones niet vaak voorkomt.

Wat betreft *burenconflicten* ervaren de bewoners uit de drie zones het deponeren van afval op de eigen stoep of oprit door de burens, beschadigen van woning en tuin en hinderlijk parkeren als het meest hinderlijk. Geluidshinder door huis- en tuindieren en door muziek bij de burens scoren eerder laag. Vooral de bewoners van zone 2 en 3 (woonbuurten) tillen nogal zwaar aan deze vormen van overlast. De gemiddelde ernstinschatting is evenwel eerder laag, en zeker duidelijk lager dan deze van uitgaansoverlast⁹. Bij de studenten vinden we een eerder gelijkaardige rangordening, hoewel zij - opmerkelijk - vaak *zwaarder* tillen aan deze vormen van overlast dan de bewoners zelf. In zone 1 geldt dit voor alle vormen van overlast, in zone 2 voor luidruchtig praten en geluidshinder door werkzaamheden, en voor beschadigingen, en in zone 3 voor geluidshinder door werkzaamheden en door huisdieren.

Uit de interviews komt een enigszins ander beeld naar voor. Studenten zouden soms wel aanleiding geven tot burenconflicten, vooral tengevolge van geluidshinder, maar zouden zich minder aantrekken van wat de buurtbewoners denken. Verder geven verschillende sleutelfiguren aan dat burenconflicten een fenomeen vormen waar vooral bewoners hinder van ondervinden en studenten veel minder. Dit laatste wordt door de cijfers tegengesproken. Tevens zijn de meeste geïnterviewden het erover eens dat personen die te maken hebben gehad met burenconflicten de ernst ervan zeer hoog inschatten. Burenconflicten kunnen zeer ernstig zijn voor de betrokkenen, maar relatief onschuldig voor de rest van de buurt.

5. DE APPRECIATIE VAN DE ERNST VAN FYSIEKE OVERLAST

Vijf vormen van geluidshinder, andere dan geluidshinder door burens, tien vormen van vandalisme en vijf vormen van sluikestorten werden bevraagd. Tabel 2 biedt een overzicht van gemiddelde ernstscores van de subtypes van fysieke overlast van bewoners en studenten voor de drie zones.

⁹ De belangrijkste voorspellers van de ernstinschatting waren hier weer opleidingsniveau (hoger onderwijs $\beta = .37, p < .001$), tijd in de buurt ($\beta = -.15, p < .05$), en beroepsactief zijn ($\beta = .14, p < .05$). De frequentie waarmee men met deze vorm van overlast te kampen oefent geen significante invloed uit ($\beta = .10$).

TABEL 2. ERNSTSCORES VAN DE VERSCHILLENDE SUBTYPES VAN FYSIEKE OVERLAST

	zone 1		zone 2		zone 3	
	bew.	stud.	bew.	stud.	bew.	stud.
<i>geluidshinder</i>						
Geluidshinder verkeer*	1.74	2.10	2.43	2.13	2.62	2.24
Geluidshinder door bedrijven	1.25	1.78*	1.93	1.96	2.08	1.93
Geluidshinder door bouwwerken	1.67	2.71*	1.96	2.48	1.85	2.81*
Geluidshinder door onderhoud groen	1.03	1.68*	1.15	1.71*	1.37	1.27
Geluidshinder door schiet/crossterrein*	1.55	2.24*	2.34	2.70	2.58	2.80
<i>vandalisme</i>						
Vandalisme aan eigen woning	3.50	3.39	3.30	3.18	3.44	3.40
Vandalisme aan andere woning	3.07	3.02	3.08	2.91	3.27	3.06
Vandalisme aan tuin*	2.76	3.07	3.12	3.09	3.33	3.13
Vandalisme aan openbare gebouwen	3.11	3.01	2.97	2.82	3.25	3.00
Vandalisme aan monumenten	3.00	3.06	2.97	2.86	3.28	3.20
Vandalisme aan eigen voertuigen	3.59	3.69	3.49	3.50	3.47	3.75
Vandalisme aan andere voertuigen	3.12	3.13	3.24	3.09	3.40	3.47
Vandalisme aan telefoonschermen*	2.80	2.71	2.93	2.50	3.30	2.81
Vandalisme aan verkeersborden	2.88	2.55	2.94	2.68	3.22	2.93
Vandalisme aan bushokjes*	2.82	2.63	2.93	2.55	3.29	2.93
<i>sluikstorten</i>						
Hondenpoep	3.34	3.29	3.19	3.00	3.28	3.13
Vuilniszakken op straat*	2.34	1.62*	1.72	1.70	1.77	1.38
Overvolle afvalbakken	2.64	2.20*	2.23	2.26	2.36	2.27
Wildplakken	1.94	1.27*	2.07	1.74	2.36	1.33*
Rondslingerend afval	3.21	3.00	3.03	3.17	3.10	2.93

* $p < .05$

De ernstscores voor *geluidshinder* zijn eerder laag. Van de vormen van geluidshinder is geluidshinder door het verkeer de belangrijkste bron van ergernis, zowel bij bewoners als bij studenten uit de drie zones. Verder vinden de bewoners uit zone 1 geluidshinder door bouwwerken en de bewoners uit zone 2 en 3 geluidshinder door het schiet-/crossterrein ietwat storend. Het lawaai dat het groenonderhoudspersoneel veroorzaakt, weegt overal het minst zwaar. Deze lage ernstinschattingen volgen uit het feit dat de residenten ook eerder sporadisch en tijdelijk met dit soort overlast worden geconfronteerd, en dat wellicht enkel deze bewoners die (toevallig) met deze vormen van geluidshinder geconfronteerd worden, deze ook als erg inschatten¹⁰. Verder blijkt dat de studenten aan de meeste vormen van geluidsoverlast zwaarder tillen dan de residenten, zij het niet altijd significant.

In de interviews geven heel wat sleutelfiguren aan dat (voornamelijk) bewoners zwaar tillen aan vormen van geluidsoverlast. Verder denken ze doorgaans dat ook de frequentie en het tijdstip waarop geluidsoverlast zich voordoet de ernstappreciatie

¹⁰ De belangrijkste voorspellers zijn frequentie van overlast ($\beta = .29, p < .001$), hoger onderwijs ($\beta = -.24, p < .05$) en beroepsactief zijn ($\beta = .15, p < .05$).

beïnvloeden. Zo zou er bijvoorbeeld in het stadscentrum continu geluidshinder zijn, terwijl dit in de woonbuurten minder voorkomt. Sommige bewoners zouden ook toleranter staan tegenover geluidshinder in het stadscentrum, terwijl anderen allerlei festiviteiten als zeer storend ervaren. Verder suggereren bepaalde geïnterviewden dat studenten 'later in hun woning nooit zullen tolereren wat ze op kot normaal vinden'. Deze uitspraken worden door de cijfers niet bevestigd. Het zijn net de studenten die aan de meeste vormen van geluidsoverlast zwaarder tillen dan de residentiële bewoners, zij het niet altijd significant.

Vandalisme vinden de respondenten veel ernstiger. De hoogste scores vinden we voor vandalisme aan eigen voertuigen, vandalisme aan eigen woning en vandalisme aan andere voertuigen. Dit geldt zowel voor residenten als studenten in de drie zones. Bewoners van zone 3 tillen zwaarder aan vandalisme aan telefooncellen, bushokjes en tuin dan de bewoners van zone 1. Opmerkelijk is dat de studenten uit zone 1 en 3 graffiti minder ernstig vinden dan de bewoners van die zones.

Volgens de geïnterviewden hangt de ernstappreciatie van vandalisme vooral samen met de eigen ervaringen. De meeste geïnterviewden geven aan dat vandalisme eigenlijk niet echt als een probleem wordt ervaren zolang men er zelf geen slachtoffer van wordt. Als er daarentegen vernielingen worden aangebracht aan persoonlijke bezittingen, zou dit als de meest storende vorm van overlast worden ervaren. Een geïnterviewde wijst er ook op dat mensen vandalisme ook sneller als storend beleven als ze zelf een grotere kans hebben om slachtoffer te worden, bijvoorbeeld wanneer er in een buurt vandalisme aan auto's wordt vastgesteld, en men de eigen wagen 's nachts op straat staan heeft. Van de geïnterviewden die werkzaam zijn bij de politie gaven verschillende personen aan dat er gedurende enkele maanden veel vandalisme aan auto's was gepleegd in een bepaalde buurt, wat de bewoners uit die buurt zeer ernstig vonden, en deze overlast spontaan gingen toeschrijven aan studenten, hoewel hier geen concrete aanwijzingen voor gevonden werden.

"Vandalisme is erg vanaf het ogenblik dat ze er zelf slachtoffer van zijn. Dus al die mensen bijvoorbeeld in de Tiensestraat, die bewoners hebben bijna allemaal al eens te maken gehad met wildplassen en vandalisme. Dat zit goed bij die mensen in het geheugen dat daar het probleem is ja. Maar dan kunt ge effectief de buurman ernaast hebben die daar eigenlijk nog nooit last van heeft gehad en die voelt dat dan ook minder aan als vandalisme."

De bevindingen uit de survey bevestigen deze meningen evenwel niet: de frequentie waarmee de respondenten met deze vormen van overlast te maken hebben hangt niet significant samen met de ernstinschatting¹¹. Bovendien schatten - in tegenstelling tot wat de geïnterviewden meenden - de respondenten niet enkel vandalisme aan eigen bezittingen als ernstig in, maar ook vandalisme aan goederen en openbare gebouwen.

In de survey werd tot slot gepeild naar vijf vormen van *sluikstorten*. De ernstappreciaties voor sluikstorten zijn erg gelijklopend voor de verschillende vormen in de drie zones. Hondenpoep en rondslingerend afval wekken het meeste ergernis op bij de

¹¹ De β bedraagt .10 (ns). Overigens was geen enkele predictor significant.

bewoners en de studenten uit de drie zones, wildplakken en vuilniszakken op straat doen dit in mindere mate. Vermeldenswaardig is dat bewoners uit het stadscentrum zich veel meer storen aan vuilniszakken op straat dan de bewoners uit de andere zones of dan de studenten uit het stadscentrum¹². Verder storen de studenten uit het stadscentrum zich significant minder aan overvolle afvalbakken en wildplakken dan de bewoners uit het stadscentrum. Ook geven de studenten uit het stadscentrum een lagere ernstappreciatie aan hondenpoep en rondslingerend afval, maar dit betreft geen significante verschillen. De overige vormen schatten de studenten minder ernstig in, doch deze verschillen zijn meestal niet significant.

Ook over de ernst van sluikstorten hebben de geïnterviewden uiteenlopende visies, die vaak niet stroken met de bevindingen uit de survey. Sommigen onder hen vinden sluikstorten ernstig omdat het veel mensen treft. Verder wordt vaak aangehaald dat hondenpoep erg storend is voor de mensen die zelf geen hond hebben, en dat mensen die zelf een hond hebben veel toleranter zijn. Ook worden twee groepen apart vermeld, namelijk handelaars en kinderen. Voor handelaars zijn alle vormen van sluikstorten zeer erg aangezien deze het zicht op een mooie etalage belemmeren. Voor kinderen kan sluikstorten gevaarlijk zijn, bijvoorbeeld als er drankblikjes, glas of gebruikte drugs-sputten worden gedumpt in buurten waar veel kinderen spelen. Volgens een aantal geïnterviewden bij de politie wekken hondenpoep en rondslingerend afval de grootste ergernis op, omdat dit ook de meest voorkomende vormen van overlast zijn.

"Het gaat niet alleen om hoe ernstig men het vindt als individu, maar ook om het aantal mensen dat erdoor wordt getroffen."

"Het grootste probleem bij sluikstorten is eigenlijk de verloedering van de buurt waardoor men een gevoel van onveiligheid krijgt. En dat is merkbaar. In Leuven centrum zelf is dat een minder probleem dan in de buitenwijken, omdat daar iedereen iedereen kent, waardoor ze zeggen "oh waar jullie je druk over maken in Leuven centrum, moet ge hier eens kijken wat wij hier meemaken"."

6. CONCLUSIE

In de huidige maatschappelijke context wordt overlast bestempeld als een belangrijk samenlevingsprobleem. Hiervan getuigen de diverse lokale initiatieven die hieromtrent de laatste jaren werden genomen. Heel wat personen zijn beroepsmatig of in hun vrije tijd actief rond de overlastproblematiek. Het uitstippelen van een integraal veiligheidsbeleid veronderstelt een eenduidige visie van wat overlast is en hoe dit probleem het best kan worden aangepakt. Om een dieper inzicht te verwerven in de perceptie ten aanzien van overlast werd een belevingsonderzoek uitgevoerd in zes Leuvense wijken. Hierbij werden twee belangrijke doelgroepen bevraagd naar hun ernstappreciatie, namelijk de personen die mogelijk met overlast worden geconfronteerd, zijnde bewoners en studenten, en de personen die actief werken aan deze problematiek, namelijk sleutelfiguren van de politie, welzijns- en jeugddiensten, stadswachten en vertegenwoordigers van buurtverenigingen.

¹² Belangrijkste voorspellers zijn hier de frequentie van overlast en geslacht (vrouw zijn) (beide $\beta = .34$, $p < .001$), opleiding (hoger onderwijs) ($\beta = .17$, $p < .05$) en beroepsactief zijn ($\beta = .16$, $p < .05$).

Op basis van dit onderzoek kunnen drie conclusies worden geformuleerd met betrekking tot de ernstappreciatie van overlast. Een eerste belangrijke conclusie houdt in dat de ernstappreciatie van alle bevraagde vormen van overlast sterk parallel loopt bij de inwoners uit de verschillende zones, ondanks het feit dat de inwoners erg verschillende ervaringen hebben met deze vormen van overlast. Hoewel personen uit het stadscentrum vaker worden geconfronteerd met diverse vormen van overlast, schatten zij de ernst van deze vormen van overlast niet hoger in dan personen die minder of niet worden geconfronteerd met deze vormen. In de drie bestudeerde zones worden vormen van uitgaansoverlast, vandalisme en sluikstorten als de meest ernstige vormen van overlast ingeschat, ongeacht de frequentie van voorkomen ervan. Het betreft meer bepaald urineren en braken door feestgangers, vechtpartijen, lastiggevallen worden door feestgangers, alle vormen van vandalisme, hondenpoep op straat en rondslingerend afval. Gegroepeerd per deelvorm vinden de bewoners vandalisme, gevolgd door uitgaansoverlast en vormen van sluikstorten, het meest storend. Het minst storend zijn volgens de bewoners burenc conflicten en geluidshinder.

Een tweede belangrijke conclusie betreft de vaststelling dat bewoners en studenten enigszins verschillen wat hun appreciatie van overlast betreft. Zo vinden de studenten, zeker de studenten uit het stadscentrum, de typische uitgaansoverlast en sluikstorten (vuilnis op straat, overvolle afvalbakken, wildplakken...) minder erg, terwijl ze andersom de vormen van geluidshinder en beschadigingen aan woningen en tuin erger vinden dan de bewoners. Ongetwijfeld hangt een en ander samen met de specifieke levenscondities van studenten: hun meer tolerante houding ten aanzien van uitgaansoverlast en sluikstorten hangt wellicht samen met hun eigen uitgaansgedrag en levensstijl, en hun scherpere afwijzing van geluidshinder met de nadelen die dit met zich brengt wanneer er moet worden gestudeerd.

Een derde belangrijke conclusie houdt in dat de meningen van de sleutelfiguren vaak niet worden bevestigd door de bevindingen van de enquête. De geïnterviewden brengen soms een eigen visie naar voor over de omvang en de ernst van vormen van overlast, een visie die steunt op een eigen, soms enge begripsinvulling, die vaak niet spoort met de realiteit. Ten dele is dit te wijten aan de eerder subjectieve invullingen van de gebruikte begrippen, en het feit dat 'overlast' voor velen geen standaard discussieonderwerp blijkt te zijn. In functie van een aanpak op maat blijkt er dus nood aan meer accurate probleemobservatie, een meer eenduidige visie op overlast, en een betere afstemming tussen alle betrokkenen, met overlegruimte voor bewoners en studenten.

BIBLIOGRAFIE

BEKE, B.M.W.A., DE HAAN, W.J.M. en TERLOUW, G.J., *Geweld op straat*, Den Haag, Ministerie van Justitie, 2001, 157p.

BUCK, A.J., HAKIM, S., SWANSON, C. en RATTNER, A., "Vandalism of Vending Machines: Factors That Attract Professionals and Amateurs", *Journal of Criminal Justice* 2003, 85-95.

DECORTE, T., "Omtrent de interpretatie van het begrip drugoverlast in beleidsteksten", in J. CASSELMAN, J. GOETHALS, F. GOOSSENS, F. HUTSEBAUT, G. VERVAEKE en L. WALGRAVE (eds.), *Veiligheid, een illusie? Theorie, onderzoek en praktijk*, Brussel, Politeia, 2001, 217-233.

DE COSTER, L. en DROESBEKE, V., "Meer bevoegdheden voor bewakingsagenten", *Interiors*, 2004, 4, 14-15.

DE JONG, B., "Gemeentebeleid en Vandalisme", *Jeugd en Samenleving* 1985, 403.

DIGNAN, J. SORSBY, A. en HIBBERT, J., *Neighbour disputes: comparing the cost-effectiveness of mediation and alternative approaches*, University of Sheffield, Center for Criminological and Legal Research, 1996, 104p.

EUSNER, M., HAWKINS, J.P. en WIKSTROM, P.O.H., "Communities and crime", *European Journal of Criminal Policy and Research* 1999, 423-558.

GRAHAM, K. en WELLS, S., "Aggression among young people in the social context of the bar", *Addiction Research and Theory* 2001, 199-200.

GROENEN, A. en VAN WELZENIS, I., *Onderzoek naar het fenomeen steaming. Een nieuw criminaliteitsprobleem of een nieuwe term voor een oud probleem?*, KU Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 1999, 198p.

JUNGER-TAS, J., "Oorzaken van Vandalisme", *Jeugd en Samenleving* 1985, 357.

HOEFNAGELS, G.P. en KARMAN, E.J. (eds.), *Vandalisme. Verschijnsel en bestrijding*, Alphen aan den Rijn, Brussel, 1986, 114p.

LAGRANGE, R., FERRARO, K. en SUPARNICS, M., "Perceived risk and fear of crime: role of social and physical incivilities", *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1992, 311-334.

LOADER, I., GIRLING, E. en SPARKS, R., "Narratives of decline: youth, disorder and community in English Middletown", *British Journal of Criminology* 1998, 388-403.

LOEBER, R., *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: omvang, oorzaken en interventies*, Houten, Bohn, Stafleu van Loghum, 2001, 450p.

MACKAY, R. en MOODY, S., "The environmental context of neighbour disputes". in H. JONES (ed.), *Crime and the Urban Environment: the Scottish experience*, Aldershot, Avebury, 1993, 113-126.

MELIS, B., 'Jongeren in de stad: een onderzoek naar vrije tijd en conflict', in L. WALGRAVE (ed.), *Confronterende jongeren*, Leuven, Universitaire Pers, 1996, 111-129.

NELISSEN, N., 'Wijk en buurt': een sociologische verkenning in Wijk, buurt en welzijn, H. BROEKMAN, H. BROUWER H. en N. NELISSEN (eds.), Brussel, Samsom, 1980, 21-50.

PASSCHIER VERMEER, W., DE KLUIZENAAR, Y., STEENBEKKERS, J.H.M., VAN DONGEN, J.E.F., WIJLHUIZEN, G.J. en MIEDEMA, H.M.E., *Milieu en gezondheid 2001: overzicht van risico's, doelen en beleid*, Leiden, TNO Preventie en Gezondheid, 2001, 73- 78.

PEPER, B. SPIERINGS, F., DE JONG, W., BLAD J., HOGENHUIS, S. en VAN ALTENA, V., *Bemiddelen bij conflicten tussen burenen. Een sociaal-wetenschappelijke evaluatie van experimenten met Buurtbemiddeling in Nederland*, Delft, Eburon, 1999, 411p.

REGEERAKKOORD 2003, *Een creatief en solidair België*, 2003, 24p.

ROBINSON, J.B., LAWTON, B.A., TAYLOR, R.B. en PERKINS, D.D., "Multilevel longitudinal impacts of incivilities: fear of crime, expected safety and block satisfaction", *Journal of Quantitative Criminology* 2003, 237-274.

SAMPSON, R.J. en RAUDERBUSH, S.W., "Systematic social observation of public spaces: a new look at disorder in neighbourhoods", *American Journal of Sociology* 1999, 603-651.

SANG, S.J. en JOHNSON, B.R., "Neighbourhood disorder, individual religiosity and adolescent use of illicit drugs: a test of multilevel hypotheses", *Criminology*, 2001, 109-143.

STASSIJS, E., "De strijd tegen de geluidshinder: een opgave voor deze tijd", *Liber Amicorum Willy Calewaert*, 1984, 68-71.

VAN BRANTEGHEM, J.M., *Handleiding Beleidscyclus van de lokale politie*, Directie van de relaties met de lokale politie, onuitg. nota, 2004, 29p.

VAN DEN BROECK, T. en RAES, A., "'Het leven zoals het is'. Veiligheid en leefbaarheid vanuit de buurt bekeken', *Custodes* 2000, 2, 33-57.

VAN LOON, H., "Burenhinder. Kwade burenen moet men verzuren", *Verzekeringswereld* 1981, 587.